

Kultur- og likestillingsdepartementet

Deres ref

Vår ref

Dato

2023/12420-IRIG

20.11.2023

Svar fra UiB: Høring - NOU 2023:13 På høy tid - Realisering av funksjonshindredes rettigheter

Vi viser til invitasjon fra Kultur- og likestillingsdepartementet om å gi innspill til «Høring av NOU 2023:13 På høy tid - Realisering av funksjonshindredes rettigheter» i brev datert 28.08.23. I høringsbrevet blir det bedt om synspunkter på utvalgets anbefalinger. For UiB er kapittel 10, som omhandler høyere utdanning, mest relevant.

Universitetet i Bergen er positiv til at departementet har tatt initiativ til å utrede funksjonshindredes rettigheter i Norge. Vi er opptatt av å fremme likestilling, hindre diskriminering, og ivaretagelse av funksjonshindredes menneskerettigheter. Vi har et viktig ansvar for å tilby egnet individuell tilrettelegging for funksjonshindrede studenter og dette er et ansvar som vi har stor bevissthet rundt. Universitets- og høyskolesektoren har et særlig ansvar for å oppfylle sine plikter til universell utforming og tilrettelegging, da høyere utdanning for mange funksjonshindrede, er helt vesentlig for å få adgang til arbeidsmarkedet. Utredningen viser at funksjonshindrede studenter møter en del barrierer

Overordnet ønsker vi:

- tydeligere retningslinjer og samkjøring av lover, forskrifter og ordninger som berører universitetenes ansvar for å legge til rette for at funksjonshindrede skal kunne gjennomføre høyere utdanning.
- et tydeligere eierskap og ansvar hos NAV, også for de utfordringene vi møter når studenter skal gis et fullverdig tilretteleggingstilbud
- en utvidelse av mentorordningen til NAV slik at den også dekker våre behov fullt ut

Samtidig vil vi understreke at tilrettelegging for funksjonshindrede studenter ikke kan gå på akkord med faglige krav.

I det videre kommenteres konkrete forslag som berører universitetene direkte.

Det utredes en mulighet for tidligere opptak for studenter som har tilretteleggingsbehov, slik at tilretteleggingen er på plass ved studiestart.

UiB er positiv til at det utredes en mulighet for tidligere opptak for studenter med tilretteleggingsbehov, og at tilretteleggingsbehov avklares så tidlig som mulig. Det vil være en

fordel både for UiB, og for studenter som trenger tilrettelegging, å få tilretteleggingstiltakene på plass så snart som mulig etter opptaket. Det kan bidra til å gi studentene en forutsigbar studiestart, mens UiB vil få mer tid til forberedelser og saksbehandling. Et tidlig opptak kan være avgjørende for studenter med omfattende tilretteleggingsbehov. For mange av disse studentene er det ikke tilstrekkelig med den standardiserte individuelle tilretteleggingen, noe som tar tid å få på plass. Vi ønsker samtidig å understreke at flertallet av studenter med tilretteleggingsbehov, er studenter som ikke har behov for å få tidlig opptak. Dette kan for eksempel være studenter med lese- og skrivevansker, ADHD, kronisk migrene m.m.

Vi ser noen utfordringer knyttet til en slik ordning. Dersom alle studenter med et tilretteleggingsbehov kvalifiserer for et tidlig opptak, vil dette opptaket bli relativt stort, noe som kan medføre at tilretteleggingstiltakene likevel ikke vil være på plass for enkelte før studiestart. Enkelte fakultet mottar mange søknader om tilrettelegging. Noen søknader er enkle å behandle fordi man har gode rutiner og kan bruke standardiserte svar, mens andre krever lengre tid. Det er derfor mest hensiktsmessig å ha et tidlig opptak for studenter som har et mer omfattende behov for tilrettelegging, og der det tar lengre tid å få tiltakene på plass.

Ved et tidlig opptak, vil det være en fordel om det aktuelle behovet til studenten meldes inn før fristen til å omprioritere sine ønsker i Samordna opptak. Da kan studenten justere prioriteringen sin dersom det avdekkes at tilretteleggingsbehovet ikke kan innfris i det aktuelle programmet.

Et særskilt/tidlig opptak vil kreve at studieplasser blir forbeholdt denne studentgruppen. Vi er opptatt av at dette må kunne gjennomføres uten at det går på bekostning av faglig likebehandling av studentene.

UiB er et byuniversitet med spredt campus, der brostein og vernede bygg kan skape utfordringer for studenter med fysiske funksjonshindre. Plikten til universell utforming av bygg kolliderer ofte med andre lovpålagte hensyn, som hensynet til ivaretagelse av verneverdige bygg. Dette leder til at en del av tiltakene for universell utforming av bygg må gjøres over tid, og blir styrt av behov i studentmassen. Siden timeplanen legges allerede i april og mai, kan det være utfordrende å endre på undervisningsrom i etterkant av timeplanleggingen for å sikre trappefri adkomst, plass til rullestol eller kortere reisevei mellom forelesninger. For større emner ligger det begrensninger i at det finnes få lokaler med stor nok kapasitet til å gjennomføre undervisningen. Et tidlig opptak vil derfor ikke alene, nødvendigvis, være tilstrekkelig som tiltak for å gjøre undervisningen mer tilgjengelig for studenter med fysiske funksjonshindringer.

Alle studieprogram- og emneplaner må gjennomgås med tanke på de spesielle utfordringer funksjonshindrede måtte ha ved gjennomføring. Obligatoriske læringsaktiviteter kan skape unødvendige hindringer for mangfold i høyere utdanning. At studie- og emneplaner er universelt utformet, kan sikres gjennom kvalitetssystemet ved den enkelte utdanningsinstitusjon.

UiB er positiv til at alle studieprogram- og emneplaner gjennomgås med tanke på spesielle utfordringer som funksjonshindrede kan ha ved gjennomføring. Dette er et felt som har stor oppmerksomhet i høyere utdanning. God studiekvalitet, tett oppfølging og høy grad av gjennomføring er svært sentralt, og dette er tett knyttet opp til obligatoriske læringsaktiviteter. Universell utforming av disse læringsaktivitetene er et klart mål, og UiB holder prinsippene

om lik rett til utdanning høyt. Det er likevel viktig å ta i betraktning at det kan oppstå tilfeller der det å tilrettelegge, vil kunne gå på bekostning av faglige krav og forventninger. Dette er utfordrende og må håndteres forsvarlig, slik at de faglige kravene ivaretas. For UiB er dette særlig relevant på flere fakulteter i studieprogram med blant annet obligatorisk praksis, med praktiske læringsaktiviteter, klinikkvirksomhet, med obligatorisk utveksling og på medisinstudiet med spesifikke krav til ferdigheter.

Obligatoriske læringsaktiviteter er lagt inn i undervisningen for å sikre at studentene oppnår læringsmålene i emneplanen, og utgjør en helt nødvendig del av utdanningen. Selv om vi gjør vårt beste for å universelt utforme, vil det for enkelte profesjonsstudier være obligatoriske læringsmål som må gjennomføres, blant annet for å sikre at vi får vurdert studentenes skikkethet. Disse er i enkelte tilfeller umulig å gjøre universelt utformet.

Videre er det en del av læringsmålene, som skal utvikle ferdigheter og generell kompetanse, integrert i det obligatoriske undervisningsopplegget, hvor deltakelse er et vilkår for å gå opp til eksamen. UiB gjør tilpasninger så langt det anses som faglig forsvarlig, men kravene til deltakelse på den obligatoriske undervisningen vil for enkelte funksjonshindrede studenter innebære en barriere.

Det kan være en utfordring å balansere de til tider motstridende forventningene og kravene til faglig og pedagogisk kvalitet i utdanningen, og hensynet til inkludering og mangfold. I en eventuell gjennomgang av studieprogram- og emneplaner er det viktig at man oppnår en god balanse. Det bør tydeliggjøres krav og forventninger i emne- og studieprogrambeskrivelser, slik at funksjonshindrede studenter ikke begynner på utdanninger som ikke kan tilpasses deres behov. Dette vil bidra til forutsigbarhet for potensielle søkere, og til at de kan ta et godt fundert utdanningsvalg.

Tilgjengelighetsperspektivet er tett knyttet til tiltaket som handler om at «alle studieprogram- og emneplaner må gjennomgås med tanke på de spesielle utfordringer funksjonshindrede måtte ha ved gjennomføring». I forlengelsen av dette, trekker Universitetsbiblioteket frem at likestilling og likebehandling av funksjonshindrede i studiesammenheng er tett koblet til digitale verktøy som studentene må forholde seg til. Selv om det er «Forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger» (2013 og endringsforskriften fra 2022), som omhandler det digitale læringsmiljøet til studentene, så har institusjonene for høyere utdanning et særlig ansvar for å tilrettelegge både det fysiske og det digitale læringsmiljøet for alle funksjonshindrede. Fra et bibliotekperspektiv er det viktig å sørge for at studielitteraturen - ikke bare våre egne nettsider, men særlig litteraturen vi forsyner studentene med, og her i særlig grad pensumlitteratur – er tilgjengelig for alle funksjonshindrede i den grad det mulig. Også infrastrukturen som leder til litteraturen, pensumlistesystemer eller biblioteksystemer, må være navigerbare for alle funksjonshindrede.

Alle universiteter og høyskoler må ha en ressurs sentralt som funksjonshindrede søkere og studenter kan kontakte for hjelp, tilrettelegging, veiledning og inkludering. Praktisk hjelp og tilrettelegging må ivaretas i det enkelte studieprogram.

UiB støtter forslaget om å prioritere ressurser til tilgjengelighetsarbeid sentralt i organisasjonene. Det finnes allerede sentrale ressurser i fellesadministrasjonen som kan hjelpe og veilede studenter med tilretteleggingsbehov, men disse kan alltid styrkes. UiB forsøker å styrke tilgjengelighetsarbeidet sentralt gjennom studentombud, nettverk for

universell utforming og tilrettelegging, egne kompetansegrupper for universell utforming, og læringsmiljø for øvrig.

Det er samtidig viktig at studenter som søker om tilrettelegging, først veiledes på lokalt nivå. Slik løser man problemene på lavest mulig nivå, og hindrer et uheldig saksbehandlingshierarki.

Sentralisert behandling av tilretteleggings søknader kan i enkelte tilfeller slå uheldig ut, om det finnes separate saksbehandlingsspor for behandling av de samme sakene.

UiB stiller seg derfor bak anbefalingen om at studentombudets rolle og myndighet overfor denne gruppen skal bli mer synlig. Som en nøytral aktør, egner studentombudet seg godt til å arbeide for studentenes rettssikkerhet.

NAV må få et utvidet ansvar for å følge funksjonshindrede unge gjennom hele utdanningsløpet og over i arbeidslivet for å kunne ivareta et helhetlig ansvar.

NAV mentor er et tiltak som mange studenter med en funksjonshindring kunne hatt godt utbytte av, men som kan oppleves som utilgjengelig for de fleste, selv om de får utdanning støttet gjennom NAV. Søknadssystemet fremstår som lite hensiktsmessig og prosessen som vanskelig tilgjengelig for universitetene.

I søknadsskjemaet skal ansatt mentor i tiltaket oppgis, men UiB kan ikke ansette en mentor før søknaden er godkjent av NAV, og vi har fått informasjon om hvor mye midler som er satt av. Dette leder til en sirkulær prosess, der begge institusjoner får et mindre handlingsrom. I tillegg innvilges det kun tiltaksmidler for tre måneder om gangen, noe som gjør tiltaket uforutsigbart både for studenten, mentor og universitetet. Et semester varer fra fem til syv måneder.

Vi opplever at det er et stort behov for tilrettelegging i form av mentor, men at terskelen for å få dette innvilget er for høy. Universitetet har derfor startet en egen ordning med ansettelse av personlige studieassistenter for å forsøke å dekke dette behovet. Det er uheldig at ulike statlige institusjoner i realiteten utfører den samme oppgaven. Dette leder til merkostnad, og interne ad hoc-løsninger der det allerede finnes et etablert system hos NAV.

Vi ser derfor et behov for tydeligere informasjonsdeling mellom universiteter/høyskoler og NAV, og at ordningene bør forbedres og gjennomgås, med tydeligere retningslinjer og lovverk.

Lovgiver må gjennom retningslinjer og/eller rundskriv tydeliggjøre lov om likestilling og diskriminering og lov om høyere utdanning når det gjelder studieinstitusjonenes ansvar for tilrettelegging for funksjonshindrede. Dagens lovverk åpner for store forskjeller institusjonene imellom.

UiB deler oppfatningen av at det er behov for klargjøringer og tydeligere retningslinjer rundt dagens lovverk. Vi ser en stor økning i behovet for tilrettelegging, og det er viktig at studentene opplever likebehandling, uavhengig av hvor de studerer. Det er også viktig at innholdet i loven presiseres gjennom rundskriv eller retningslinjer, slik at den er tydelig nok

for studenter og administrativt og faglig ansatte ved universitetet.

Universiteter og høyskoler som øremerker studieplasser til funksjonshindrede, bør premieres spesielt innenfor sektorens finansieringssystem.

Til tross for at høyere utdanning er viktig for alle, bevilges det i dag ikke ekstra ressurser til universiteter og høyskoler for bedre å kunne legge til rette for å imøtekomme tilretteleggingsbehov for funksjonshindrede studenter. Vi støtter utvalgets ønske om å utrede hvordan universiteter og høyskoler kan kompenseres økonomisk, men er usikker på om øremerkede plasser eller dobbel økonomisk uttelling av dagens studiepoeng og kandidatproduksjon er det mest hensiktsmessige.

Hvilke, og hvor økonomisk belastende, behov en student har, vil være svært varierende. En mulighet for å søke kompensasjon for større konkrete tilretteleggingstiltak kan være en bedre løsning for å kunne tilrettelegge best mulig for den enkelte students behov.

Det må utvikles et insentivsystem i finansieringssystemet for høyere utdanning, for eksempel gjennom dobbel økonomisk uttelling i dagens studiepoeng- og kandidatproduksjon.

UiB støtter forslaget om ekstra økonomisk støtte til studieplasser for studenter med funksjonshindringer. Dette kan realiseres gjennom en søknadsordning der universitetene kan søke om støtte til studieplasser for studenter med funksjonshindringer som har behov for kostnadskreven tiltak. Dette er nødvendig for at universitetet skal klare å tilrettelegge studieløpet for studentene slik at det er gjennomførbart.

Det må utredes en statlig BPA-ordning for studenter, etter mal fra funksjonsassistanseordningen.

UiB støtter dette forslaget. En slik ordning vil gjøre det enklere å gjennomføre utveksling og praksisopphold, og kan være avgjørende for om funksjonshindrede får fullført studiene eller ikke.

Avslutningsvis ønsker vi at det synliggjøres for universitetene hvilke midler og muligheter funksjonshindrede har for å gjennomføre utveksling i studieprogrammet. Det bør være en nasjonal ressurs som har ansvar for internasjonalisering for funksjonshindrede, som kan hjelpe institusjonene og studentene med lovverk, reglement og kontaktpunkt i utlandet for å gjennomføre utveksling med funksjonshindring.

Vennlig hilsen

Margareth Hagen
rektor

Tore Tungodden
universitetsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskrevne signaturer.

